

Charles D. Raab

A magánszféra mint biztonsági érték

Bevezetés

A személyes magánszférát (*privacy*)¹ sokféle ok miatt értékeljük, ám tudományos vizsgálata még nem minden dimenzióját tárta fel. Az az erőteljes impulzus, amely az utóbbi években számos országban a biztonság problémájának előtérbe kerülését okozta, a magánszférával kapcsolatban is további gondolkodásra ösztönöz, hiszen azok a kísérletek, amelyek biztonságot akarnak hozni számunkra, melyek tehát biztonságossá és veszélytelenné kívánják tenni közösségeinket, országainkat és a világunkat, erőteljes hatással vannak a magánszférához való jogunkra. A biztonság és magánszféra (vagy tipikusan a szembeállításuk) körül kialakult szakpolitikai diskurzus rendszerint megfelelkezik mélyen fekvő affinitásukról. E tanulmány célja, hogy feltárja ezt a viszonyt: körbejárja az egyéni magánszféra fogalmát és annak széles körben elterjedt szembeállítását néhány nem individuálisként értelmezett érdekekkel vagy vélelmezett társadalmi értékkel, melyek egyike épp a biztonság.

A magánszféra fogalma

Ingoványos talajra lépünk, ha meg akarjuk válaszolni a kérdést: mi is a magánszféra? A magánszféra különböző formáival – többek között az információs, kommunikációs, térbeli, testi, gondolati, érzelmi és cselekvési magánszférával – foglalkozó tudósok hosszú idő óta szembeállnak azzal, hogy milyen nehéz meghatározni és konceptualizálni ezt a fogalmat akár érték-

Forrás: *Privacy as a Security Value*. In *Jon Bing: En Hyllest / A Tribute*. Dag Wiese Schartum et al. (eds.). Oslo: Gyldendal, 39–58. Copyright © Charles D. Raab, 2014. A fordítást az eredetivel egybevetette és szakmailag lektorálta: Székely Iván és Fáber Ágoston.

¹ A *privacy* fogalom tartalmáról, magyar nyelvi megfelelőről lásd részletesebben a *Replika* e számában megjelent tanulmányt (Székely, Somody és Szabó 2017a) – (a szerk.).

ként, akár jogként, követelésként vagy állapotként. Nem lehet egyszerűen definiálni, hiszen számos eltérő kontextusban használják annak érdekében, hogy információval, térbeliséggel, testtel, lélekkel, kommunikációval vagy mással kapcsolatos értékekre utaljanak (Finn, Wright és Friedewald 2013). A magánszféra és a vele rokon értékek – többek között az autonómia, a méltóság és az önmeghatározás – viszonyát sokféleképp értelmezték.² Ezeket a tényezőket hol a másik érték valamely aspektusaként fogják fel, hol az annak érvényesüléséhez szükséges előfeltételként. A koncepció deontologikus és konzekvencialista változatainak megkülönböztetése révén Lindsay (2005: III/B és V/A szakaszok) arra a következtetésre jutott, hogy a magánszférát is felfoghatjuk egyfajta jószágként,³ mely központi jelentőségű az egyéni fejlődés szempontjából, s amely – legalábbis nyugaton – összefonódik a filozófiai és politikai kánon olyan fontos alapfogalmaival, mint a méltóság, a szabadság vagy a személyiség. Noha a konzekvencialista konstrukciókat nem mindig lehet elkülöníteni a jogalapúaktól, az egyének magánszférához való joga sokféleképp igazolható. A magánszféra nélkül az egyének nehezen tudnák a személyes és a nyilvános életük közti – individuálisan, de társadalmilag is igen fontos – megkülönböztetést fenntartani, ahogy az olyan alapvető társadalmi és politikai jogok gyakorlása is nehezebbé válna, mint a vallás-, a gyűlekezési vagy a szólásszabadság. Esztétikai vagy humanisztikus szempontból azért tarthatjuk értéknek a magánszférát, mert a fogalom emberi mivoltunkban szólít meg minket, másfelől értékelhetjük amiatt is, amit lehetővé tesz számunkra. Ez az inherens és stratégiai érték nem áll antagonisztikus viszonyban egymással, ami abból is látható, hogy azokban a speciális esetekben, amikor a magánszférát veszélyek fenyegetik, elmosódik a közöttük meglévő különbség (Rule 2007: 4–5).

Warren és Brandeis (1890) klasszikus meghatározása szerint a magánszféra az „egyedül hagyatáshoz való jog”⁴; vagyis annak a lehetősége, hogy az egyének távol tartsák a társadalmat és az államot, illetve a nem kívánt behatolásokkal szemben jogorvoslattal éljenek. Tágabb értelmében a magánszférát gyakran az „információs önrendelkezéssel” kapcsolják össze. E fogalom középpontjában a személyekhez való hozzáférés korlátozása áll, mivel implicálja a követelést, hogy az egyének befolyásolhassák: mások miként férnek hozzá személyükhöz és a rájuk vonatkozó információkhoz. Az adatvédelmi jogban hangsúlyosan kifejeződik ez a nézet. A magánszféra fogalmát – akár kedvező megítéléssel, akár kritikusan – a titoktartásával is gyakran összefüggésbe hozzák, mint ami védi az egyének autonómiáját, személyiségét és az önmagukról vallott felfogásukat (Reiman 1976; Benn 1971), továbbá a személy azon aspektusaként, mely magába foglalja a méltóságot, az autonómiát és azt a képességet, hogy értelmes kapcsolatokat hozzon létre másokkal (váltakozó hangsúllyal: Bloustein 1964; Rachels 1975; Fried 1968; Rössler 2005 [2001]).

E felfogások gyakran hangsúlyozzák a magánszféra jelentőségét az értelemteli személyközi és társadalmi kapcsolatok létrehozásában (Gavison 1980). A „Niemietsz kontra német állam” per ítéletének a magánszféra fogalmára vonatkozó híres megfogalmazása szerint:

Túlzottan leszűkítő volna, ha a magánszférát valamiféle „belső körre” korlátoznánk, melyen belül az egyén belátása szerint élheti életét, s a fogalomból a külvilág egészét kizárnánk, mint ami e körön kívül esik. A magánélet tiszteletben tartásának azt a jogot is magába kell foglalnia, hogy az egyén szabadon létesíthessen és alakíthasson kapcsolatokat más emberi lényekkel (Emberi Jogok Európai Bírósága 1992: 29. paragrafus).

2 Ez a látélet egy korábbi írásomon alapszik (Raab 2012a, különösen 6.1 és 6.2 fejezet).

3 Lásd továbbá a magánszféra értékeinek és dimenzióinak a tárgyalását Bennettnél (1992: 1. fejezet).

4 A fordulatot Cooley-től (1888 [1879]) vették át.

Ez egybecseng a Német Szövetségi Köztársaság alkotmánybíróságának 1983-as határozatával, mely szerint az egyén személyisége csak társadalomban tud létrejönni, hiszen az „valamely társadalmi közösségekben alakul ki, és nem képzelhető el kommunikáció nélkül” (BVerfGE 65, 1: C/II/1b).

E fogalmi rendezetlenség hatására Solove a következőket írta: a „[magánszféra] tisztázatlan fogalom. (...) A magánszféra jelenleg igen átfogó koncepció, mely magába foglalja egyebek mellett a véleményszabadságot, a saját test feletti rendelkezés jogát, az otthon háboríthatatlanságát, a személyes adatok feletti ellenőrzést, a megfigyeléstől való mentességet, a jó hírnév védelmét, a házkutatásokkal és kihallgatásokkal szembeni védelmet” (Solove 2008: 1). Solove emiatt le is tett arról, hogy egyetlen definíciót, esszenciát vagy megnevezést keressen. Ehelyett előnyben részesít egyfajta wittgensteiniánus megközelítést, melynek alapján fogalmi szinten „családi hasonlóságokat” állapítanak meg és igazolnak ama sokféle kontextusban, melyekben a vélekedések szerint a magánszféra problémája felmerül (Solove 2008: 3. fejezet).

A magánszféra kihívásai

A magánszférát védelmezni szándékozók e változatos elméleti vonulatokra támaszkodtak. További feladatuk volt, hogy igazolják a magánszféra jelentőségét olyan alternatív és az előbbivel láthatólag vetélkedő „javakkal” szemben, mint az átláthatóság vagy a biztonság, aminek során olyan kérdések kerültek előtérbe, mint például: mit, mivel szemben és miért kell megvédeni? A magánszféra ellenfeleiként rendszerint az államokat, a kormányokat, a cégeket és egyéb társadalmi szervezeteket (többek között önkormányzatokat és vallási csoportokat), valamint a többi egyént határozták meg. A magánszférára leselkedő legfőbb veszélynek a technológiát tekintették, ugyanakkor érdemes a technológiai determinizmust más, szofisztikáltabb magyarázatokra cserélni, melyek a döntéshozatali folyamatok áramlataiban helyezik el a technológiákat – facilitáló tényezőkként, amelyeket viszont emberi döntések és cselekvések formáltak meg.

Az egyéni magánszférát gyakran ellentétesnek tartják a közjóval vagy a közösségi érdekekkel, ahogyan a nemzeti érdekekkel is, olyan követelésekkel tehát, amelyekről úgy vélik, hogy fontosabbak az egyén magánszférára vonatkozó igényeinél. Némely esetekben – tipikusan akkor, amikor emberek élete forog kockán – a védelmező állam a „saját érdekükben” felülírja az egyének magánszférára vonatkozó jogát; teszi ezt abból a megfontolásból, hogy a biztonság olyan érték, amely különösen az egyének, a családi és helyi közösségek, illetve mindenféle materiális (például közlekedési) létesítmény szintjén fontos (bár nem szükségszerűen csak ezeken).

A magánszféra védelmére, illetve a közjó vagy közérdek előmozdítására (akármilyen formát ölt is) gyakran értékes, ám egymással ellentétes célokként tekintenek. A vita mindkét térfelén – s kiváltképpen a politikában, a médiában vagy a kocsmai bölcsességek szintjén – szinte közhellyé vált az a vélekedés, hogy e két érték esetében zéróösszegű játékról van szó. Ez különösképp igaz a terrorizmus és a terrorelhárítás teremtette paranoiás, rettegő közhangulatra (Schneier 2008: 69–70). A jogvédő libertáriánusok (*civil libertarians*) gyakran túlkapasznak minősítik a közérdekű szakpolitikai fejleményeket – például a személyes adatok felhasználását a nemzetbiztonság érdekében, magát a rendészetet vagy a közszolgáltatások szabályozását –, olyan beavatkozásoknak tehát, amelyek – legyenek mégoly alaposan is megindokolva – sértik a magánszférához fűződő egyéni szabadságjogokat. Másfelől azok, akik

e szakpolitikákat és gyakorlatot előnyben részesítik, hajlanak arra, hogy a magánszféra védelmére a társadalom vagy az állam érdekeit védő cselekvések akadályaként tekintsenek. E polarizációnak erős politikai hatalmi és populisztikusan igencsak kiaknázható vonzatai vannak, ami látszik azon, hogy bizonyos körülmények között vagy egyes országokban nem ismerik el a társadalom jövőjéről folytatott viták legitim résztvevőiként a magánszférát védelmező és az abba behatoló megfigyelési gyakorlatot ellenző személyeket, akiket ily módon egy elidegenedett és csupán önmagával foglalkozó kisebbség gyanús tagjainak tekintenek.

Regan (1995: 217) szerint túlzottan leegyszerűsítő a két pólus között ellentétet feltételezni, minthogy ez figyelmen kívül hagyja a köz- és a magánjellegű viszonyok dinamikus komplexitását. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy mindeddig nem születtek erőfeszítések egy olyan elméleti megközelítés kidolgozására, amely túllépne ezen a kölcsönösen ellenséges szembenálláson, és irányítóként segítene az eseti megállapodásokat tető alá hozni. Az „egyensúly” doktrínáját mintha bebetonozták volna a jogfilozófia, a politika, a közösségi szakpolitikák és a szabályozások gyakorlati diskurzusaiba és eljárásaiba. E doktrínát gyakran művelti kódként, mantraként vagy egyfajta „ideológiai trópusként” (Neocleous 2007: 131–132) alkalmazzák a szabályozással foglalkozó hivatalnokok, amikor a magánszféra védelmét a rivális, például üzleti vagy kormányzati érdekekkel próbálják összeegyeztetni. Analóg módon ahhoz, ahogyan a magánszféra és a közérdek szembeállítását is kritikailag felülvizsgálták, Waldron a szabadság és a biztonság viszonyát tematizálja – két olyan értékről van itt szó, amelyeket több diskurzusban, különösen a 2001. szeptember 11-ét követő években, egymás ellentéteiként konstruáltak meg –, és bírálja azt a feltételezést, miszerint egyensúlyba kellene hozni őket (Waldron 2003; lásd még: Neocleous 2007; Loader és Walker 2007: 54–56; Raab 1999). E doktrína számos hátrányának egyike, hogy ha „kiegyensúlyozzák” az egyik értéket a másikkal, gyakran olyan nem kielégítő eredmények születnek, amelyek pusztán a kiegyensúlyozók érdekeit szolgálják (akárcik legyenek is), akik viszont igen gyakran kevésbé fontosnak tartják a magánszférát, mint a többi értéket, s akik nem képesek észrevenni az értékek szembenállásán túlmutató rokon vonásokat.

Az „egyensúly” doktrínája emellett nem tematizálja azt a kérdést, hogy az egyik érték vagy jog háttérbe szorítása egy másik javára rosszabb következményekkel járhat bizonyos személyekre nézve, mint másokra: a disztributív igazságtalanságot el kell kerülni az olyan társadalmakban, amelyekben az egyenlőtlenségek igazolásra szorulnak.⁵ Goold állítása szerint a biztonság hajszolásának – a magánszférával kapcsolatos vonatkozások mellett – további diszkriminatív következménye, hogy az egyének vagy csoportok kategoriális azonosítása, ami tipikus velejárója a kockázatfelmérési eljárásoknak és a megelőző biztonsági intézkedéseknek, „azzal fenyeget, hogy normalizálja és mindenütt jelenlévővé teszi az identitások olyan konstrukcióját, amely inherensen dehumanizáló, és potenciálisan hozzájárul a kulturális és etnikai alapú diszkrimináció különböző formáinak intézményesítéséhez” (Goold 2007: 45, 60).⁶

⁵ Lásd Waldron megjegyzését a disztributív hatásokról (Waldron 2003: 194, 200–204), továbbá a magánszféra védelme mint szociálpolitika tárgyalását (Bennett és Raab 2006: 2. fejezet). Vö. Chandler (2009: 129–130, 135–137).

⁶ Goold érvelése szerint a magánszférára vonatkozó jogok azért fontosak, mivel segítenek a személyes identitás felépítésében, szemben az állam és a magánvállalatok által ránk kényszerített, előzetesen megformált identitáskategóriákkal. Lásd még: Raab (2009).

Másfelől nagyon is lehetséges, hogy a magánszférával szembeni aduász maga is egyéni szabadságjog vagy fundamentális érték, amely védelem alatt áll az olyan jogi keretrendszerben, mint az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), melynek a 10. cikke lehetne példa erre (a véleménynyilvánítás szabadsága).⁷ Ez egy komplex és vitatott kérdés, amellyel kapcsolatban fontosak Dworkin fejtegetései, amelyek szerint a kormányzatok két modell alapján határozhatják meg a morális jogokat. Ezek közül az egyik magába foglalja

az egyének jogai és a társadalom általános szükségletei közötti egyensúly létrehozását... [melynek során] az egyik és a másik oldalon elkövetett hibák ugyanolyan súlyosak. A kormányzatok hajlanak rá, hogy középre húzzanak, és kiegyensúlyozzák az általános jót (*general good*) és a személyi jogokat, megadva mindegyiknek, ami neki jár... a modell szerint ez a közélet politikai biztosítja, hogy az egyik oldalon elkövetett hibák hosszú távon kiegyensúlyozzák a másik oldal hibáit (Dworkin 1977: 197–198).

Az egyéni igények közérdekekkel való kiegyensúlyozása széleskörűen használt, ám Dworkin szerint hamis metafora és modell. Érvelése szerint a jogok komolyan vétele két eszmény egyikét vagy mindkettőt magába foglalja: az egyik az emberi méltóságra vonatkozik; a másik pedig az egyenlőségre, s „előfeltételezi, hogy a politikai közösségek gyengébb tagjai ugyanazon tapintatra és tiszteletre jogosultak a kormányzatuk részéről, mint amiket a hatalmasabb tagok biztosítottak a maguk számára, ezért ha egyes emberek rendelkeznek a döntés szabadságával anélkül, hogy tekintetbe kellene venniük a döntéseik hatását az általános jóra, akkor ugyanezen szabadság megillet mindenki mást” (Dworkin 1977: 198–199).

Ily módon az a kormányzat, amelyik valamilyen jogot véd, „egyszerűen egy kicsivel nagyobb árat fizet a társadalmi hatékonyságért, mint amekkorát kellene”, ugyanakkor a jog megsértése „sokkal nagyobb kárt okozna, ezért megéri elkerülni” (Dworkin 1977: 199). Hacsak valamilyen valóban komoly veszély nem fenyegeti a társadalmat, nem szabad a jogokat társadalmi költségekre vagy kényelmetlenségekre hivatkozva csorbítani: „amennyiben valakinek joga van valamire, a kormányzat részéről helytelen volna ennek megtagadása még akkor is, ha egyébként ez felelne meg az általános érdeknek” (Dworkin 1977: 269). Sőt: a jogok követelése nem utilitarista kérdés; nem az a lényeg, hogy bármiféle jognak a védelme hozzájárul-e a társadalmi hasznossághoz vagy sem. Dworkin felfogásában a kiegyensúlyozás csak akkor megfelelő eljárás, amikor a kormányzatnak olyan helyzetben kell döntést hoznia, amelyben individuális jogkövetelések vetélkednek egymással, míg az olyan esetekben, amikor valamely individuális joggal a többség vélelmezett joga áll szemben, ez nem teljesül. Waldronnal szólva: „egészen más játék az, amikor joggal jog áll szemben, mint amikor joggal társadalmi hasznosság” (Waldron 2003: 198).⁸

Figyelmen kívül hagyva a jogok konfliktusát, a magánszférához való (egyéni) jogot gyakran olyasfajta megfontolások alapján írják felül, amelyek a nagyobb társadalmi jóra hivatkoznak, ahogy arra Solove rámutatott (2008: 78–79). Ez különösképpen igaz a jelenbeli kockázatkerülő korhangulatra, mely a terrorizmus elleni „háborúkat” helyezi előtérbe – még ak-

7 Az EJEE 5. cikke az egyén szabadsághoz és biztonságához való jogát fejt ki, ugyanakkor messzemenően az elzárás és a letartóztatás fogalmait alapul véve. Az Európai Unió Alapjogi Chartája 6. cikke azonos elnevezésű, illetve ugyanazzal a jelentéssel és hatókörrel bír. Interneten: <http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter>.

8 Lásd a jogok konfliktusa ezen „roppant bonyolult területének” tárgyalását (Waldron 2003: 195–200).

kor is, ha az ezen stratégiák keretében fogantatott intézkedések hatékonysága egyáltalán nem igazolt, s az intézkedéseknek belátható időn belül nincs befejezési határidejük. A magánszféra védelmezői számára az ilyen „háborúk” közepette, amikor különféle megfigyelési technikákat és technológiákat vetnek be a társadalom jobbra tételére hivatkozva, igencsak nehéz kihívások elé állítani a magánszférát csorbító szakpolitikákat és gyakorlatokat, ráadásul a bírósági jogérvényesítés is bonyolult és bizonytalan kimenetelű. Az elméleti szintről is elmondható, hogy mindeddig nagyon kevés filozófiai és társadalomtudományi alapozó munka született, amelyekre építve kézenfekvő ellenérveket lehetne kidolgozni az állam és a társadalom biztonságának előnyben részesítésével szemben – ám vannak erre irányuló kezdeményezések, ahogy azt az alábbiakban kifejtem.

A magánszféra újragondolása

A magánszféra újragondolása érdekében első lépésként el kell vetni az egymással ellentétes erők előfeltevéseit, illetve azt a feltételezést, miszerint „egyensúlyt” kell teremteni köztük. Sokan érvelnek úgy, hogy a magánszférát a liberális társadalmak inherens értékeként szükséges megvédeni; a magánszférával szembeni támadások ama társadalmi forma további fennállását veszélyeztetik, amelynek keretei közt az egyének – az állam vagy a társadalmi ellenőrzés kijelölté szükséges korlátok között – oly módon élhetik életüket, ahogy óhajtják. Ez a felfogás a magánszféra társadalmi és politikai értékeinek intenzívebb kidomborítását, részletesebb kimunkálását eredményezi, s e nézőpontból a magánszféra a liberális demokratikus, pluralista társadalmak, amelyekben a társadalmi kapcsolatok és csoportok sokasága jelenik meg különféle szinteken, az intimitásra épülő viszonyoktól a makroszintű kollektívákig, nélkülözhetetlen eleme. E szemlélet alapján az egyéni magánszféra a politikai demokrácia és egy sor emberi és polgári jog alapköve (lásd Solove 2008; Westin 1967; Schoeman 1992; Goold 2009; Bennett 1992).

Az egyik, ehhez az újfajta felfogáshoz nagymértékben hozzájáruló érvelés az egyéni házsonra való hivatkozás nélkül hangsúlyozza és magyarázza a magánszféra társadalmi értékét:

A magánszféra kutatói általában azt emelik ki, hogy az egyének jobban járnak, ha a magánszféra létező kategória, ezzel szemben én azt hangsúlyozom, hogy maga a társadalom is jobban jár, ha van magánszféra. Fenntartom azt a véleményemet, hogy a magánszféra nem csupán individuális érdekeket szolgál, hanem közös, közérdekű vagy kollektív törekvéseket is. A magánszféra még abban az esetben is igen fontos érték volna, ha valamely egyén egy bizonyos kontextusban vagy akár sok egyén többféle szituációban nem tartaná igazán lényegesnek, mivelhogy az egyéni érdekek szolgálatán túl számos kritikus funkcióval rendelkezik. A magánszféra iránti társadalmi érdekek akkor is fennmaradhatnak, ha az egyének számára immáron kevésbé vonzó a magánszféra védelme (Regan 1995: 221).⁹

Ez az érvelés a társadalmi komplexitás elismerésén alapszik, ami miatt ki kell tágítani a „közérdek” fogalmát annak érdekében, hogy egyértelműen részévé válhasson az egyéni magánszféra védelme, ami a társadalmi jó nélkülözhetetlen eleme. Eszerint az egyéni jogok megőrzése is a köz érdekét szolgálja, és a demokratikus társadalmak nyilvános szférája és szakpolitikái sem működhetnének az egyén magánszférájának védelme nélkül, hiszen köz-

⁹ Lásd még Steeves (2009).

ponti jelentőségű az egyéni részvétel a közügyekben. Emiatt úgy tűnik, hogy a fő ellentét a közérdek eltérő koncepciói között feszül. Ez olyan komplex elméleti felvetés, amely elősegítheti egy eltérő logikájú diszkusszió kialakulását, illetve azt, hogy az értékkonfliktusok feloldására vonatkozó konvencionális bölcsességeket magunk mögött hagyhassuk.

Amennyiben elfogadjuk ezt az érvelést, a magánszféra védelme vagy előmozdítása még erőteljesebb eszközökre támaszkodhat, mivel elgondolhatóvá válik, hogy a magánszféra védelmére irányuló követeléseket a köz érdekében – s ne ellene – fogalmazzák meg. Az a megfontolás, miszerint mind a magánszféra, mind pedig a biztonság a köz érdeke, illetve mindkettő a köz javát szolgálja, kétségbe vonja azokat a (nemzet- vagy egyéb) biztonságra, avagy a szekuritizációra (Buzan, Waever és De Wilde 1998: 2. fejezet) hivatkozó állásfoglalásokat, amelyek kisajátították a „közjó”, a „közérdek” és más állami szintű vagy társadalmi célok fogalmainak értelmezését. Ily módon a magánszférát és a közérdek egyéb megjelenési formáit – így a biztonságot is – egy szintén állóként lehet értelmezni. Mindkettőt fel lehet fogni úgy, hogy számos esettel támasztjuk alá a rájuk irányuló követeléseket, vagy legalábbis úgy, hogy olyan összefüggésekben értelmezzük őket, amelyek alapján kevésbé részre hajló módon lehetséges döntéseket hozni, ha egymással konfliktusba kerülnek.¹⁰

Mielőtt rátérnénk a biztonság értékének vizsgálatára, érdemes egy további, a biztonsággal szintén gyakran szembeállított értékre, a szabadságra fókuszáló nézőpontot szemügyre venni. Egy kortárs értelmezés alapján a szabadság gondolata szorosan összefonódik a biztonsággal a politikai gondolkodás történetében. Neocleous meglátása szerint a biztonság, mint az államhoz kapcsolódó legfőbb érték, egy olyan, Locke-tól egészen a 19. századig ívelő tiszteletre méltó tradíció politikai filozófiai megfontolásaira vezethető vissza, melynek szerzőit nem szokás a tekintélyelvű politikai gondolkodással összefüggésbe hozni. Ezek a szerzők, Neocleous érvelése szerint különösen szükség- és vészhelyzetek idején, a biztonságot részesítették előnyben a liberális alapelvekkel szemben, amelyeknek egyébiránt nyilvánvalóan harcos védelmezői voltak: vagyis e két törekvés szétválaszthatatlanul összekapcsolódott egymással az állam érdekeivel, illetve a hatalom közjó érdekében történő gyakorlásával összefüggésben (Neocleous 2007: 134–142).

A 18. század végétől a „szabadság” és a „biztonság” fogalmi semmi esetre sem állnak ellentétben egymással e liberális gondolkodók számára, akik ezért a kiegyensúlyozásukat sem tartják szükségesnek. A „szabadság” oly szorosan összefonódott a „biztonsággal”, hogy e fogalmak valójában egymás szinonimái (...) A biztonság a liberális gondolkodás sarokpontjává vált, s e szellemiségben a biztonságot annak szabadságával azonosították, hogy az egyén a saját érdekeit követhesse (Neocleous 2007: 141–142).

Ha figyelmen kívül hagyjuk ama diszkreditáló leleplezéseket, amelyek a liberalizmust, illetve a szabadságot – valamiféle hipotetikus egyensúlyozó situációt szem előtt tartva – a biztonság álságos ellensúlyaiaként azonosították, a fogalmak együttes értelmezése során lehetővé válik a fenti megfontolások figyelembevételére. Ez nagyon is hasznos, hiszen kiemelhetővé válik a biztonság és a magánszféra, vagyis két olyan érték vagy jog összefonódása, amelyeket gyakran, bár tévesen úgy fognak fel, mint amiket egymással szemben ki kell egyensúlyozni. Ezzel előkészítjük a terepet a második szükséges lépés számára ahhoz, hogy újragondolhassuk a magánszféra védelmére irányuló követeléseket.

¹⁰ Ezt a megközelítést és forrásait közelebbről is megvizsgáltam (Raab 2012b).

A biztonság mint érték

E lépés megtétele előtt azonban szükséges, hogy részletesebben szemügyre vegyük, milyen értelemben szokás beszélni a biztonságról mint értékről vagy jogról, vagyis hogy a közkeletű vélekedés alapján mivel is lehetne kiegyensúlyozni a magánszférát. Korábban már utaltunk rá, hogy a magánszféra fogalma nehezen megragadható, s nincs ez másként a „biztonság” (*security*) vagy a vele szinte azonos jelentésű „biztonságérzet” (*safety*) fogalmaival sem: ahogy arra Zedner felhívta a figyelmet, a biztonság és a biztonságérzet „promiszkuus fogalmak”, melyeket „szemérmetlenül alkalmaznak az olyan különböző területeken, mint a társadalombiztosítás, az egészség és biztonságérzet, a rendőri felügyelet és a közösségek biztonsága, a pénzügyi, nemzeti, katonai, emberi vagy környezeti biztonság, illetve a nemzetközi kapcsolatok és a békefenntartás (Zedner 2009: 9; vö. Chandler 2009: 122–124). Chandler felhívta a figyelmet a (sérelmek valószínűségére vonatkozó) objektív és a (biztonsághiány érzetének mértékére utaló) szubjektív biztonság különbségére. Ezzel Thomas megkülönböztetésére, az emberi biztonság kvantitatív és kvalitatív aspektusainak differenciájára utal, ahol is az utóbbi szempont „az emberi méltóság vívmányára [utal], mely magába foglalja a személyes autonómiát, a saját élet feletti ellenőrzés képességét, illetve a közösség életében való részvétel akadály nélküli lehetőségét” (Thomas, idézi: Chandler 2009: 123).¹¹ Ugyanakkor Thomast nem az e megkülönböztetés és a „magánszféra” egyéni és társadalmi jelentései közötti párhuzamok vagy a belőlük levonható következtetések érdeklik, ehelyett inkább arra koncentrálna, hogy rámutasson: mennyire fontos a kockázatok és a percepciójuk megértése, ha a biztonság problémáját vagy azt akarják megvitatni, miért kívánják gyakran a biztonságot a magánszféra elé helyezni.

Ez nagyon is releváns gondolat, hiszen a biztonságról és biztonságérzetről szóló diskurzus valójában nem más, mint a veszélyelkerülés, titkolózás, rendezetlenség, tisztátalanság, rettegés, diszharmónia, konfliktus, erőszak, meglepetés és bizalmatlanság témáiról szóló beszéd változatos elegye. E diskurzus lényege, hogy miként lehet a különböző szinteken elérni és megőrizni a rend és tisztesség, az ismerőség és kényelem, illetve a tisztaság állapotát (Raab 2005).¹² Nélkülözhetetlen annak megértése, hogy ezen utópikus vagy disztopikus témák miként válnak fontossá valamely populáció számára, s hogyan formálják és terjesztik őket a politikusok, a különféle érdekcsoportok és a média. Erre azért van szükség, hogy rekonstruálhassuk: miként válik a mindennapi élet szerves részévé a biztonságra mint elrendő értékre vonatkozó konszenzus, ami biztosítja, hogy a „szekuritizáció” ne pusztán a kormányzatok által a lakosságra kényszerített szakpolitika legyen, hanem olyan – egy sor vészjósló folyamatokat is magába foglaló – társadalmi projekt, amelynek mindannyian cinkos résztvevői vagyunk.

Akár célként, akár eljárásként szerepel, a biztonság fogalma a kockázatokkal kapcsolatos félelmeket konnotálja, különösen azon esetekben, amikor a károsnak vélt esemény súlyosságát vagy bekövetkeztének valószínűségét nem lehet megbecsülni. A biztonság diskurzusa a kockázatok vállalása ellen hat, s közben lebecsüli a szerencsés véletlenekben, az újszerű-

11 Chandler Caroline Thomas *Global Governance, Development and Human Security* című művéből (London: Pluto Press, 2000) idéz (helye: 6–7).

12 Hálás vagyok azokért a megjegyzésekért, amelyeket a fentebb is hivatkozott edinburghi előadásomhoz (Raab 2005) az Oslói Egyetem Jogi Karának 2006. február 26-i szemináriumán kaptam. Lásd még az említett témák tárgyalásait a különböző diszciplínákban: Douglas (1966); Gombrich (1984); Sennett (1970).

ségben és a rendezetlenségben rejlő kreatív és fejlődési potenciált. Politikai vagy populáris megfogalmazásban: azokat, akik számára a biztonság az első, nem érdekli a fenyegetések komplex elemzése, mivel inkább szeretik biztonságban tudni magukat, mint utólagosan megbánni, hogy nem tettek eleget, hiszen „az ember sohasem lehet túlzottan biztonságban”. A biztonságot a globális, a nemzeti, a helyi és a háztartási szintek teljes skáláján fontos értéknek tartják, és ez magába foglalja a rettegesre érdemesnek tartott veszélyek nagy, illetve jelentéktelen narratíváit, legyen szó nemzetközi konfliktusokról, közlekedésről vagy csúszós szőnyegekről. Ezeknek a változatos jelenségeknek a beemelése a biztonságra/biztonságérzetre fókuszáló gondolkodásba lehet egyfelől a politikai manipuláció redukcionista eszköze – hiszen „ha mindent biztonsági kérdésként értelmeznek, az az államnak kedvez” (Neocleous 2007: 146)¹³ –, vagy másfelől a mindenféle életfolyamatok lényegi elemére, az inherens kockázataik mértékére és súlyosságára vonatkozó természetesnek tűnő – ám gyakran kényszeressé váló – összpontosítást is jelentheti.

A biztonság hajszolásának politikai és pszichológiai velejárója, hogy ösztönözheti az autoriter tendenciákat, amelyek ellenségesek a nyitottsággal, meghatározatlansággal és a kockázatok vállalásával szemben; ez utóbbiak viszont a demokratikus és pluralista társadalomnak, sőt a vállalkozókedvre épülő piacgazdaságnak is lényegi elemei. A „biztonság társadalmában” (*security society*) vagy a „biztonsági államban” (*safety state*) (Raab 2005) a bizonyosság iránti igény nem csupán a szabadságot, de a demokráciát, a többértelműséget (Lasswell 1941) és természetesen a magánszférát is háttérbe szorítja. A biztonságra törekvés egyik eszköze, a megfigyelés – az egyének és a csoportok életének monitorozásán, követésén és rögzítésén keresztül – behatol a magánszférába, és megakadályozza bizonyos társadalmi kapcsolatok és politikai viselkedési formák kialakulását. Bizonyára vannak jó érvek a megfigyelés és a biztonsági szükséglet legitimitása mellett, ugyanakkor Loader és Walker azt állítják, hogy a biztonságot „civilizálni” kell, mivel az államok és a nem állami szereplők „oly módon járnak el, hogy közben a polgárok alapvető jogait sértik; tevékenységeik biztonságot teremtenek bizonyos csoportok számára, míg másokra a biztonság hiányának illegitim terhét róják, s kiterjesztik az állam – és a biztonságorientált diskurzus – kényszerítő erejét és eljárásait a társadalmi és politikai életre” (Loader és Walker 2007: 7).

Ezzel rokon perspektíva jelenik meg Laswellnek a biztonságot elsődleges értékévé emelő „kaszárnyaállamról” (*garrison state*) szóló analitikus konstrukciójában. Laswell gondolatki-sérletének baljóslatú, a demokráciára és az emberi méltóságra leselkedő veszélyekre figyelmeztető előrejelzése szerint a társadalmak egyre inkább a militarizálódás irányába tartanak, s az erőszak specialistái, vagyis az erőszak gépezeteinek parancsoló elitek lesznek e militarizált társadalmak irányítói, és e berendezkedéseket (más tényezők mellett) valamilyen afirmatív ideológia és szimbolika fogja fenntartani (Laswell 1941). Ez a forgatókönyv nem valósult meg sem a második világháborúban, sem a hidegháborúban, ugyanakkor, a biztonság és a biztonságérzet értékmivoltával érvelve, „a terrorizmus elleni háború” nyílt végű, tartós és aszimmetrikus szembenállásnak tekintendő. Így aztán a központi állami hatalom növekedése az új biztonsági és terrorelhárítási jogalkotás és igazgatási átszervezés révén (amibe beleértendő a megfigyelési hatalom kiterjesztése is) igenis támogatandó fejlemény, hiszen olyan fenyegetésekkel kell szembeszállni, amelyekről senki sem állíthatja, hogy csupán a fantázia szüleményei. Mégis vannak e fejleményeknek hatalmi vonzatai, hiszen növe-

13 A probléma ezen vetületét az alábbiakban nem fejtem ki részletesebben.

lik azok hasznát és hatalmát, akik a biztonsággal kapcsolatos folyamatokban és infrastruktúrában érdekeltek. Ha létezik egy hatékony, a biztonságra koncentráló, domináns kitzűzött menetrend, amely az ilyen érdekeknek kedvez, és szinte elkényezteti az erőszakos specialisták elitjét, az igencsak megnehezíti mások – különösen a jogvédő libertariánusok – számára, hogy hathatósan hallassák a politikai véleményüket, s ez azokra a demokratikus politikai küzdőterekre is igaz, amelyekben a biztonság és biztonságérzet kérdéseivel összefüggésben döntenek, illetve törvényeket hoznak. E konfigurációban sem a demokrácia, sem a szabadság, sem pedig a magánszféra nem jár jól.

Feltételezhetően a biztonsági állam megvalósulásának útjára léptünk azon politikai és társadalmi gyakorlatok tekintetében, melyek a biztonsággal összefüggő értékeket privilegizálják s veszik az egyéb értékek megítélésének alapjául. Amennyiben így van, a biztonsági állam – vázlatosan ismertetett – analitikus konstrukciója a „kaszárnyaállam” mai megfelelője, s arra a jól észlelhető tendenciára utal, hogy mind a magánélet, mind pedig a nyilvánosság szintjén a biztonság/biztonságérzet válik a legfőbb értékke a személyek és államok életviszonyaiban. E konstrukcióban számos Laswell által azonosított vonás visszaköszön, ugyanakkor a biztonsági állam mechanizmusainak szélesebb a hatóköre, megjelennek társadalmi, lokális és mindennapi szinten is, hiszen ezekre is ki kívánnak terjeszkedni. S még sivárabb a „kaszárnyaállamnak” az alapvetően csak a makropolitikára vonatkozó jóslatainál az, hogy a biztonsági állam projektjének milyen következményei vannak az egyének személyes viszonyaira, hiszen az individuumok nem csupán a terrorizmustól, hanem a szomszédjaiktól, a bűnözéstől, az iparilag előállított élelmiszerektől, a pedofiliától vagy az „identitáslopástól” is retteghetnek. A biztonsági állam hipotézise által bonyolult – noha szándékosan el túlzott – kép rajzolódik ki arról, hogy a biztonságra törekvés szüntelen projektje miképpen hatja át a társadalmi viszonyok és szervezeti gyakorlatok széles spektrumát, és hogyan hoz helyzetbe bizonyos eliteket és törekvő érdekcsoportokat, amelyek arra hivatkozva formálnak igényt erőforrásokra és hatalomra, hogy ők rendelkeznek a szakértelemmel és vízióval, illetve nekik vannak meg a megfelelő eszközeik ahhoz, hogy biztonságban tudhassuk magunkat. A biztonsági állam projektje hatalmas ösztönző tényező a döntéshozatal számos területén, és egyre inkább ott, ahol a magánszférába behatoló megfigyelési gyakorlatok alkalmazásáról döntenek, s ahol meglehetősen nehéz ellenvetéseket megfogalmazni.

A közpolitikák kidolgozása és a törvényalkotási folyamatok során (bármilyen területről legyen is szó) egyáltalán nem szokatlan, ha a szakpolitikai javaslatokat az alapján értékelik ki, hogy a szóban forgó sajátos szakpolitikának – vonatkozson az bármilyen területre (például az egészségügyre vagy a szállításra) – milyen következményei lennének bizonyos szempontok szerint és értékek tekintetében. Számos szempont eszünkbe juthat: becsületesség, társadalmi, „faji” vagy genderalapú egyenlőség, szabadság, gazdasági megfontolások, kíméletesség a környezettel szemben, társadalmi integráció, igazság, egészség, jóllét – és még sok más.¹⁴ Ennélfogva, ha a szakpolitikákat aszerint értékelik, hogy milyen hatásuk lehet a személyes vagy kollektív biztonságra, csupán egy újabb szemponttal bővítik a korábbi listát, amely ugyanakkor kiemelkedő jelentőségűnek látszik a többi között. Ha bármely kritériumra kitüntetettként tekintenek, az előnyöket biztosít számára az olyan helyzetekben, amikor más szempontokkal – például a magánszférával vagy a szabadsággal – összetűzésbe kerül.

14 A tudósok alkalmanként egész diszciplinákat gondoltak újra bizonyos értékeket alapul véve, lásd például a városstervezés átalakulását a társadalmi igazságosság szempontjai szerint (vö. Harvey 1973).

Amennyiben valamelyik érték uralkodik a többi felett, rányomja a bélyegét minden területre – olyan ez, mint amikor kalapácsot adnak a kisgyermekeknek, és hirtelen minden szögge válik; mégsem biztonságos kalapácsot adni a kisgyerekek kezébe. A (szak)politikák alakítói számára egyik szempontnak sem kellene aduásszá válnia.

Chandler mutatott rá, hogy ha a biztonság kitűzött menetrendje (*security agenda*) támogatást kap a politikában és a közvéleményben, a biztonságra törekvés paradox módon súlyosbíthatja a biztonságihiányos állapotokat vagy ezek érzetét azáltal, hogy újraelosztja a kockázatok általi érintettséget, még hozzá olyan kisebbségek irányába, amelyek nem képesek megvédeni önmagukat; illetve azáltal, hogy olyan terrorizmussal és egyéb káros eseményekkel szembeni szakpolitikákat alkalmaznak, amelyek új veszélyeket hoznak létre. E biztonsági intézkedések közé tartoznak a „hátsó kapuk” és a biztonsági rések, melyek az infokommunikációs technológiák (IKT) sajátjai, és a magánszféra károsodását okozhatják (Chandler 2009: 132–137). Mivel a két érték összekapcsolódásának a dinamikája a gyakorlatban olyan, hogy a biztonság érdekében tett, magánszférát csorbító intézkedések magát a biztonságot is csökkentik, kifejezetten félrevezető a „valamit valamiért” elvre vagy kiegyensúlyozásra hivatkozni a két –látszólag – konfliktusban álló érték között. Ennek megfelelően a szabadság és a biztonság értékei, valamint a magánszférával és a biztonsággal kapcsolatos kockázatok is szimbiotikus viszonyban állnak egymással, hiszen hasonló súlyú értékekről van szó (Chandler 2009: 138).

A magánszféra mint biztonsági érték

A „biztonság” vázolt felfogása segítségünkre van, amikor – újabb lépést téve – ismét elfogadottá akarjuk tenni a magánszféra tiszteletben tartására irányuló követelést a biztonsági projekt uralma alatt. Erre – némileg meglepő módon – azért képes, mert általa nyilvánvalóvá válik, hogy nem érdemes szükségszerű szembenállásként értelmezni a két érték viszonyát. Hasonlóan a „magán” és a „köz” általánosan elismert, látszólag nagyon kézenfekvő, ám valójában alig vizsgált fogalmihoz, a magánszféra és a biztonság vélelmezett antagonizmusa még inkább gyanússá válik, amennyiben figyelembe vesszük azt a paradoxont, miszerint sok szempontból maga a magánszféra is biztonsági érték, s gyakran ilyenként is propagálják. Az olyan társadalmakban, amelyeket a terrorizmus elleni harc, a bűnüldözés és a személyes biztonság feletti aggodalom hajt, a különféle technológiák által támogatott szakpolitikai kezdeményezések keretében a magánszféra, autonómia, méltóság vagy szolidaritás szolgálatában előírhatnak akár védelmező, defenzív és kockázatkerülő intézkedéseket is. A magánszféra biztonságos menedéket nyújthat egyéneknek és csoportoknak, akár azért, hogy befelé fordulhassanak, akár külső, a társadalmiságra vagy a társadalmi részvételre irányuló törekvések érdekében, ahogy az korábban kiderült.

A magánszféra melletti biztonság alapú érveket ebben az értelemben fel lehet használni arra, hogy ellenszegüljünk a kormányzati szakpolitikák és a társadalmi gyakorlatok félelem táplálta biztonsági projektjének. Az olyan témákban született állásfoglalások, mint a személyazonosság igazolványok, a dugódíj, az IKT veszélyei és egyebek, arról tanúskodnak, hogy a magánszféra szószólói gyakran maguk is a megelőzés vagy az elővigyázatosság elvére hivatkoznak, amikor az állami biztonsági szakpolitikákat és a megfigyelési rendszereket bírálják. A privacy hatásvizsgálat (*privacy impact assessment*) – melyet egyre gyakrabban

használnak a magánszférát érintő kockázatok mérséklésére a valószínűsíthető káros hatások felbecslése segítségével – szintén a magánszféra védelmezésének olyan technikája, amit a biztonság inspirált (Wright és De Hert 2012), vagyis bizonyos értelemben az információs rendszerek szekuritizációjáról van szó a magánszféra érdekében. Általánosabban megfogalmazva, „az ember sohasem lehet túlzottan biztonságban”, ezért kell védeni az emberi életet, a társadalmi viszonyokat és a rendszereket a magánszférába való behatolásokkal szemben, még akkor is, ha – sőt talán épp azért, mert – nem tudjuk a különféle intézkedések okozta potenciális károk valószínűségét és súlyosságát pontosan megbecsülni. Nem lehetünk biztosak afelől, hogy megbízhatunk-e az államban és a vállalatokban, ha a magánszféra tiszteletben tartásáról van szó, ennél fogva nagyobb biztonságban érezhetjük magunkat, ha e szereplők átláthatóvá és elszámoltathatóvá válnak azzal összefüggésben, hogy miként kezelik a személyes adatainkat és hogyan viszonyulnak a magánéletünkhöz.

Az átláthatóság és az elszámoltathatóság igen releváns probléma az adatvédelem szempontjából. Ezt példázza az adatvédelmi jog néhány eleme, amelyek a személyes információk sérülékenységére és veszélyeztetettségére hívják fel a figyelmet, különösen az olyan esetek kapcsán, amikor ezen adatok átlélik a jogalkotási határokat vagy felkerülnek a „felhőbe” anélkül, hogy tudnánk róla vagy ellenőrizni tudnánk a folyamatot. Az adatvédelmi törvények erősítésére és az általuk lehetővé tett szankciók szigorítására irányuló törekvések számára már régóta nagyon fontos problémát jelent a személyes adatokkal való visszaélés, valamint az adatbiztonsági elvek súlyos megsértése a hanyag adatkezelés következtében. A 2013-as év számos országban azt a drámai felismerést hozta, hogy a javarészt elszámoltathatatlan állambiztonsági szolgálatok hatalmas mértékben gyűjtöttek személyes adatokat a polgárokról (amit korábban tagadtak), s e felismerés élesen rávilágított arra, hogy rokoni kapcsolat áll fenn a magánszféra védelmére irányuló követelés, illetve ama törekvés között, amely – minthogy a szabad társadalmak alapvető eleme – a biztonságos kommunikáció feltételeinek megőrzésére vagy helyreállítására irányul. A magánszféra és a szabadság szószólói azt követelik, hogy a személyes biztonság csorbulásával járó adatkezelési gyakorlatokat – még akkor is, ha a közösség vagy a nemzetbiztonság érdekében végzik őket – nyessék vissza, vagy legalábbis azt, hogy alkalmazzák rájuk az állami szolgálatokra és a magánszektorbeli partnereikre egyaránt vonatkozó szigorú elszámoltathatósági és átláthatósági szabályokat.

A magánszféra és a biztonság a társadalom és az állam összefüggésében a biztonság két értelmezéseként foghatók fel. Ez a felismerés megváltoztatja a vita természetét, tovább erősíti kételyeinket azzal kapcsolatban, hogy az egymással szembeni „kiegyensúlyozás” jelenti-e a megfelelő eljárást az értékek kibékítésére. Sőt, ahogy Loader és Walker felhívták rá a figyelmet, a biztonság civilizálása nem csupán amiatt fontos, mert általa egyfelől előtérbe kerül a biztonság ama tulajdonsága, hogy elősegítheti a szolidáris értékek, a bizalom, valamint a gyakorlati és az érzelmi alapú közösségek létrehozását; és nem is csak azért, mert másfelől biztosítja, hogy az e folyamatok alapján keletkező entitások folyamatosan tiszteljék a jogot és a diverzitást. A biztonság civilizálása amiatt is nélkülözhetetlen, mert az állam civilizálását is elősegítheti annak érdekében, hogy „a diszkurzív viták, a demokratikus vizsgálatok és az alkotmányos ellenőrzés” révén az állam maga is „biztonságossá váljon a demokrácia által és a demokráciáért” (Loader és Walker 2007: 7, 8).

Amellett is lehet érvelni, hogy a magánszféra biztonsági értéként történő felfogása segít megerősíteni a magánszférához való jogot, hiszen így fel tudjuk mutatni, hogy a magánszférában bizonyos tekintetben épp ama biztonság tükröződik, amelyről egyesek harciasan azt

állítják: szükségszerűen az ellensége. Emellett – együttműködve – mindkét érték szószólói megtanulhatnak túllépni saját megközelítésük negatív aspektusain. Erre akkor válnak képessé, ha megértik a magánszféra és a biztonság „javainak” egyenlőtlen eloszlásából következő problémákat (vö. Raab és Bennett 1998; Raab 1995), továbbá ha rámutatnak, hogy a mindkét területen jelen lévő igazságtalanságok és a diszkrimináció gyakran a magánszféra (és védelmezésének), valamint a biztonság (és előmozdításának) témái körüli aggodalmak és válaszok együttállásának a következményei.¹⁵

Konklúzió

A 2001. szeptember 11. utáni világban a magánszféra és a biztonság körüli konceptuális és gyakorlati kérdések újból, élénken vetődnek fel. Nem könnyű ma a magánszférára irányuló követelések megfogalmazása, ahogyan az sem, hogy ezeket a követeléseket olyan új teoretikus megfogalmazásokkal igazoljuk, amelyek a jelen szakpolitikák kítűzött menetrendjeinek és közösségi attitűdjeinek azon alapvető elemeivel mennek szembe, amelyek a magánszféra és a biztonság egydimenziós felfogása alapján a biztonságot részesítik előnyben. Nem érdemes a magánszféra olyan fogalmát abszolutizálnunk és értékékként a többi fölé emelnünk, amelyik konvencionális módon egyéni jogként fogja fel a magánszférát, s szembeállítja a biztonság nem problematizált fogalmával. Ha ezzel a szemléletmóddal szakítani kívánunk, sok dolgunk van még, hiszen fel kell ismerni és értelmezni a magánszférát mint társadalmi értéket, rekonstruálni kell a magánszféra affinitását a biztonság hasonlóan komplex értékével, illetve el és fel kell ismerni azokat a paradoxonokat, amelyek inherensen jelen vannak a két érték megvalósulásában. Ekképpen nélkülözhetetlen támasztékokat kaphatunk ahhoz, hogy új módon kezdjünk el gondolkodni arról: mi is történik akkor, amikor azt mondjuk, biztonságot vagy magánszférát akarunk; valamint ahhoz is, hogy az e két értékre vonatkozó követeléseket alaposan megvitathassuk – anélkül, hogy a kiegyensúlyozás banális és elcsépeelt képletével berekesztenénk a vitákat. Cserébe pedig sikeresebbé válhat a biztonság kormányzása (*governance of security*), ami ezúttal megmarad az egyenlőséget és szabadságot értékelő társadalom keretei között.

Fordította Berger Viktor

Hivatkozott irodalom

- Benn, Stanley I. (1971): Privacy, Freedom and Respect for Persons. In *Nomos XIII. Privacy*. J. Roland Pennock és John W. Chapman (szerk.). New York: Atherton Press, 1–26.
- Bennett, Colin J. (1992): *Regulating Privacy. Data Protection and Public Policy in Europe and the United States*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Bennett, Colin J. és Charles D. Raab (2006): *The Governance of Privacy. Policy Instruments in Global Perspective*. (2. kiadás.) Cambridge, MA: The MIT Press.

15 Hálás vagyok Lee Bygrave-nek az e szakasz korábbi változatához fűzött megjegyzéseiért.

- Bloustein, Edward (1964): Privacy as an Aspect of Human Dignity. An Answer to Dean Prosser. *New York University Law Review* 39: 962–1007.
- Buzan, Barry, Ole Waever és Jaap de Wilde (1998): *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- BVerfGE 65, 1 (1983): *Volkszählungsurteil*. [A Német Szövetségi Köztársaság Alkotmánybíróságának népszavazással kapcsolatos ítélete.] Interneten: <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv065001.html>.
- Chandler, Jennifer (2009): Privacy Versus National Security. Clarifying the Trade-off. In *Lessons From the Identity Trail. Privacy, Anonymity and Identity in a Networked Society*. Ian Kerr, Carole Lucock és Valerie Steeves (szerk.). Oxford – New York: Oxford University Press, 121–138.
- Cooley, Thomas M. (1888 [1879]): *A Treatise on the Law of Torts or the Wrongs Which Arise Independently of Contract*. (2. kiadás.) Chicago: Callaghan. Az 1. kiadás az interneten: <http://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=books>.
- Douglas, Mary (1966): *Purity and Danger. An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. New York: Penguin.
- Dworkin, Ronald (1977): *Taking Rights Seriously*. London: Duckworth. [Magyarul részlet: Vegyük komolyan a jogokat! In *Modern politikai filozófia*. Babarczy Eszter (szerk.). Budapest: Osiris, 1998, 58–77.]
- Emberi Jogok Európai Bírósága / European Court of Human Rights (1992): Niemietz v. Germany (ítélet). Interneten: <http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1992/80.html>.
- Finn, Rachel, David Wright és Michael Friedewald (2013): Seven Types of Privacy. In *European Data Protection. Coming of Age?* Serge Gutwirth, Ronald Leenes és Paul De Hert et al. (szerk.). Dodrecht – Heidelberg – New York – London: Springer, 3–32.
- Fried, Charles (1968): Privacy. *Yale Law Journal* 77(3): 475–493.
- Gavison, Ruth (1980): Privacy and the Limits of Law. *Yale Law Journal* 89(3): 421–471. Interneten: <http://courses.ischool.berkeley.edu/i205/s10/readings/week11/gavison-privacy.pdf>.
- Gombrich, Ernst (1984): *The Sense of Order. A Study in the Psychology of Decorative Art*. London: Phaidon.
- Goold, Benjamin J. (2007): Privacy, Identity and Security. In *Security and Human Rights*. Benjamin J. Goold és Liora Lazarus (szerk.). Portland, OR: Hart, 45–72.
- Goold, Benjamin (2009): Surveillance and the Political Value of Privacy. *Amsterdam Law Forum* 1(4): 3–6. Interneten: <http://amsterdamlawforum.org/article/download/88/152>.
- Harvey, David (1973): *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold.
- Lasswell, Harold D. (1941): The Garrison State. *American Journal of Sociology* 46(4): 455–468. Interneten: <http://users.polisci.wisc.edu/kmayer/904/Lasswell%20-%20the%20Garrison%20State.pdf>.
- Lindsay, David (2005): An Exploration of the Conceptual Basis of Privacy and the Implications for the Future of Australian Privacy Law. *Melbourne University Law Review* 29(1): 131–178. Interneten: http://www.mulr.com.au/issues/29_1/29_1_4.pdf.
- Loader, Ian és Neil Walker (2007): *Civilizing Security*. New York: Cambridge University Press.
- Neocleous, Mark (2007): Security, Liberty and the Myth of Balance. Towards a Critique of Security Politics. *Contemporary Political Theory* 6(2): 131–132.
- Posner, Richard (1979): Privacy, Secrecy and Reputation. *Buffalo Law Review* 28(1): 1–55. Interneten: http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2832&context=journal_articles.
- Raab, Charles D. (1995): Equality and Privacy. Who Gets What Data Protection? In *Privacy Disputed*. Peter Ippel, Guus de Heij és Bart Crouwers (eds.). Hága: SDU, 111–122.
- Raab, Charles D. (1997): Privacy, Democracy, Information. In *The Governance of Cyberspace*. Brian Loader (szerk.). London – New York: Routledge, 155–174.
- Raab, Charles D. (1999): From Balancing to Steering. New Directions for Data Protection. In *Visions of Privacy. Policy Approaches for the Digital Age*. Colin Bennett és Rebecca Grant (szerk.). Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 68–93.
- Raab, Charles D. (2005): *Governing the Safety State*. (Székfoglaló előadás, 2005. június 7.) Edinburgh: University of Edinburgh.
- Raab, Charles D. (2009): Identity, Difference and Categorization. In *Lessons From the Identity Trail. Privacy, Anonymity and Identity in a Networked Society*. Ian Kerr, Carole Lucock és Valerie Steeves (szerk.). Oxford – New York: Oxford University Press, 227–244.
- Raab, Charles D. (2012a): Impacts of Surveillance on Civil Liberties and Fundamental Rights. In *Deliverable D1.1: Surveillance, Fighting Crime and Violence*. IRISS (Increasing Resilience in Surveillance Societies), European Commission Project FP7-SSH-2011-2, No. 290492. Interneten: <http://irissproject.eu/wp-content/uploads/2013/04/Surveillance-fighting-crime-and-violence-report-D1.1-IRISS.pdf>.

- Raab, Charles D. (2012b): Privacy, Social Values and the Public Interest. In *Politik und die Regulierung von Information* (Politische Vierteljahresschrift Sonderheft 46). Andreas Busch és Jeanette Hofmann (szerk.). Baden Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 129–151.
- Raab, Charles D. és Colin J. Bennett (1998): The Distribution of Privacy Risks. Who Needs Protection? *The Information Society* 14(4): 263–274.
- Rachels, James (1975): Why Privacy is Important. *Philosophy & Public Affairs* 4(4): 323–333. Interneten: <http://benjaminferguson.org/wp-content/uploads/2013/01/Rachels-1975-Philosophy-and-Public-Affairs.pdf>.
- Regan, Priscilla (1995): *Legislating Privacy. Technology, Social Values, and Public Policy*. Chapel Hill – London: University of North Carolina Press.
- Reiman, Jeffrey H. (1976): Privacy, Intimacy and Personhood. *Philosophy & Public Affairs* 6(1): 26–44.
- Rössler, Beate (2005 [2001]): *The Value of Privacy*. Cambridge, UK – Malden, MA: Polity.
- Rule, James B. (2007): *Privacy in Peril*. New York: Oxford University Press.
- Schneier, Bruce (2008): *Schneier on Security*. Indianapolis, IN: Wiley.
- Schoeman, Ferdinand (1992): *Privacy and Social Freedom*. Cambridge – New York: Cambridge University Press.
- Sennett, Richard (1970): *The Uses of Disorder. Personal Identity and City Life*. New York: Knopf.
- Solove, Daniel J. (2008): *Understanding Privacy*. Cambridge, MA – London: Harvard University Press.
- Steeves, Valerie (2009): Reclaiming the Social Value of Privacy. In *Lessons From the Identity Trail. Privacy, Anonymity and Identity in a Networked Society*. Ian Kerr, Carole Lucock és Valerie Steeves (szerk.). Oxford – New York: Oxford University Press, 191–208.
- Waldron, Jeremy (2003): Security and Liberty. The Image of Balance. *The Journal of Political Philosophy* 11(2): 191–210. Interneten: https://cluster10-files.instructure.com/files/32598901/download?download_frd=1&verifier=QkjkTzKsyN0Ce950BuZV9QwiAGem0r87mZWUGXEV.
- Warren, Samuel D. és Louis D. Brandeis (1890): The Right to Privacy. *Harvard Law Review* 4(5): 193–220. Interneten: <http://www.english.illinois.edu/-people-/faculty/debaron/582/582%20readings/right%20to%20privacy.pdf>.
- Westin, Alan F. (1967): *Privacy and Freedom*. New York: Atheneum.
- Wright, David és Paul De Hert (szerk.) (2012): *Privacy Impact Assessment*. Dodrecht – New York: Springer.
- Zedner, Lucia (2003): The Concept of Security. An Agenda for Comparative Analysis. *Legal Studies* 23(1): 153–175. Interneten: <https://www.axelarnbak.nl/wp-content/uploads/2014/03/Zedner-2003-The-concept-of-security-an-agenda-for-comparative-analysis.pdf>.
- Zedner, Lucia (2009): *Security*. London – New York: Routledge.